

YENİ TÜRKİYE'DE
KADIN POLİTİKALARI
VE KADIN MÜCADELESİ
PERŞEMBE SÖYLEŞİLERİ

EMEK VE
ADALET
PLATFORMU

KADINA
ŞİDDETE KARŞI
MÜSLÜMANLAR

ÖNSÖZ

Kadın meselesini özneleriyle beraber tartışabilmek ve 2000'lerde yaşadığımız dönüşümleri sahih ve sakin bir kafayla konuşabilmek için Yeni Türkiye'de Kadın Politikaları ve Kadın Mücadelesi üst başlığında bir dizi söyleşi gerçekleştirdik. Bu söyleşilerde Ak Parti'nin kadın politikalarının belirleyici olduğu son 16 yılda kadın mücadelesindeki kırılmaları, kazanım ve kayıpları görmeye, anlamaya çalıştık. Çok tartışılan müftülük yasasını, kadın davalarını, başörtülü satış elemanlarının çalışma koşullarını ve Türkiye'de kadın hareketinin tarihini ve deneyimlerini kadınlardan dinledik. Daha önce tam metinleri sitemizde yayınlanan söyleşi özetlerinden derlediğimiz bu kitapçığı ilginize sunuyoruz.

Öncesi ve Sonrasıyla Müftülük Yasası Ne Anlatıyor?

-9 KASIM 2017-

“

***Kendini Yeniden İnşa Eden
Bütün Rejimler Kadınlara
Bir Çerçeve Çizer***

”

Konuşmacılar:

Zehra Yüksel, Hülya Osmanağaoğlu

Moderatör:

Nebiye Arı

Zehra Yüksel

Mağdur haklar yasa tasarısı 2016'daki boşanma komisyonu ile paralel bir şekilde 2017'de girdi hayatımıza. Henüz daha az tartışılan bir noktada duruyor. Onun önerdiği şeyler arasında şunlar var. Bir kırılğan grup bir de mağdur grup tanımlıyor. Kırılğan grup içerisinde kadınlar, engelliler, yaşlılar, savaş mağdurları, terör mağdurları var. Bunların hepsi potansiyel mağdur. Ama erkekler de kadınlar kadar mağdur olabilir. Burada kadınların özel bir statüsü yok. Ayrıca kadınlar neden kırılğan, bu flu bir şekilde bırakılmış bir alan. Yani kadın olmak engelli olmak gibi bir şey değildir. Oraya kadınları otomatikman kırılğan bir grup olarak ekleyemezsiniz. Ya da kadın olmak savaş mağduru olmak gibi bir şey değildir. Erkek kadar mağdur olma potansiyelini taşır. Mağdur hakları yasa tasarısı önerisinde ikinci problem ispatlayamadığın şey şiddet değildir. Yani psikolojik şiddet bir şekilde şikayet alanımızın dışında bırakılıyor. Psikolojik şiddet görüyorsan bunu ispatlayamazsın fiziksel şiddet görüyorsan da bunu çok ispatlayamazsın. Darp raporu almak çok zor bir süreç olduğu için. Ama burada psikolojik şiddet direk maddenin dışında bırakılmış.

Nüfus hizmetleri yasa tasarısında müftülük maddesi dışındaki birkaç maddeyi kısaca söyleyeyim. Bu tartışma kamusal alana

Temmuz 2017' de girdi. Bizim en çok tartıştığımız, üzerinde durduğumuz maddeye, evlendirme memurları arasına il ve ilçe müftüleri de dahil edildi. Sözlü beyan zaten mevcut yasada var olan bir ifadeydi. Sağlık personelinin denetimi dışında doğum yaptıysan çocuğun annesi, babası, dedesi, dayısı olarak gidip nüfusa kaydını gerçekleştirebiliyorsun. Bu 1906 ve 1907' de ortaya çıkmış, nüfusun kontrolü için o dönemde işlevi olan ama şimdi çok işlevi olmayan bir durum. Bu durumu biz genelde şunun için reddediyoruz. Aile içi tecavüzlerde, çocuk istismarında doğum için hastaneye gidildiğinde çoğu zaman durum tespit edilebiliyor. Sözlü beyan bunun ortaya çıkmasının önüne geçen bir şey. Ama bunun tamamen kaldırılmasını isterken bazı şeyleri de göz önünde bulundurmak gerekiyor. Yani göçmen kadınlar, yoksul kadınlar, sağlık hizmetlerine erişimi hala kısıtlı olan kadınlar bu durumda ne olacak? Ya da devlet tarafından bu kadar denetlenmek istiyor muyuz? Her şeyimizin bu kadar sıkı kayıt altına alınmasına razı mıyız? Çünkü nüfus hizmetleri yasa tasarısının içinde kayıtla ilgili birçok madde var. Misal çocuk okula gittiyse müdür yardımcısı kayıt olup olmadığından sorumludur. O olmazsa rehber öğretmen, o da olmazsa okul aile birliği başkanı şeklinde uzayıp giden bir kayıt takıntısını görüyoruz. O yüzden bu da bizim için bir soru işareti. Fakat ne olursa olsun, olmasını beklediğimiz şey sözlü beyandan sonra en azından mülki amirin emri ile aile hekimi denetlemeli ve durumu teyit etmeli. Zaten sonunda bu evreye gelindi.

Cumhuriyet'in kurucu iradesinin olduğu gibi AKP'nin de bir ideal toplum, aile, kadın modeli var. Bunun devamını kendisinin devamı olarak gördüğü ve Diyanet'i yol arkadaşı seçtiği için bu yasalarla daha fazla karşılaşacağımızı düşünüyorum. Diyanet'in elinde çok güçlü bir şey var, din var. Diyanet'in temsil ettiği din anlayışı nasıl bir kadın istiyor, nasıl bir kadının şekillenmesine hizmet ediyor? Mümkünse boşanmasın, itaat etsin, doğurganlığı yüksek olsun, milli değerlerin çocuklara aktarıcısı olsun, bir şekilde kendini ailenin ve devletin bekası uğruna feda edebilsin. Bu durumun hayalini kurduğu toplum modelinde çok önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum. Çünkü sağlıklı bir iktidar kimin nikah kıyacağı konusuna bu kadar takmış olamaz. Orada daha büyük bir zorluk olduğunu görüyorum.

Hülya Osmanağaoğlu

Aslında tam da bu aileyi koruma işinin bir neo-liberalizmle, kapitalizmle bir ilişkisi vardı. Davutoğlu'nu hatırlarsınız Tuhaf tuhaf gülüşüyle bir gün televizyonlara çıkıp "müjde!" dedi. Kadınlar artık çocukları doğurunca yarı zamanlı çalışabilecekler. Yani kadınlar çocukları doğurunca, 6 ay sonra evden kurtulmak varken, yarı-zamanlı çalışmak istedikleri fikrine nereden kapıldı bilmiyoruz ama, bir şekilde anlattıkları politikanın, aile modelinin hiç kuşkusu yok ki neo-liberalizmle bir uyumluluğu var. Feminist Hareket olarak, yıllardır çocuk doğduktan sonra anne ve babaya eşit ebeveyn izni olsun, erkeklerin ebeveyn izni devredilemez olsun, ilk 6 ya da ilk 3 aydan sonra erkekler de oturup çocuk bakabilsin diye anlatıyorduk ama yok. Erkeklerin izni 3 gündü, 5 güne mi çıkardılar, 5 gündü bir haftaya mı çıkardılar, öyle komik bir şey oldu. Kadınlar için ise diyorlar ki yarı zamanlı çalışıp, tam zamanlı maaş alacaksınız. Ayrıca her çocuk için bir cumhuriyet altını vereceklerdi galiba. Bu yarım zamanlı çalışıp, tam zamanlı maaş alma işi bir yalandan ibaret. Çünkü zaten onlar kadınların nitelikli işlerde çalışacağını öngörmüyor. Kadınların sadece eve destek olmak amacıyla ev işlerinin uzantısı işlerde çalışacaklarını düşünüyorlar. O tam zamanlı çalışma dedikleri, yarısı devletin ödeyeceği işin karşılığı ise asgari ücret. Yani asgari ücretin yarısı ödenecek. Bir bankada müdürseniz, siz yarım maaş alacaksınız ya, kalanını, üst limiti asgari ücret olarak ödeyecek. Neticede 30 yıl içinde geline nokta, kadınların artık erkek şid-

detine direniş, erkek şiddetiyle karşı karşıya kaldığında boşanması, ayrıca sadece şiddet karşısında değil, kadınların boşanma hakkı meşrulaştı. Yasal bir hak olmaktan öte. Yani bu boşanma komisyonu raporu doğrudan sahip olduğumuz kazanımları tırpanlayan bir şey. Şimdi bütün bunların içinde, müftülük nikahını nereye oturtacağımız meselesine gelirsek, kimi politik fikir farklılıklarımızla, demin söylediğim gibi... Yeni Türkiye oluşurken, işçileri güvencesizleştiriyor. Kürtleri, sahip oldukları kazanımlardan geri adım attırmaya çalışıyor. Kadınları da aile içinde geri bırakmaya çalışıyor. Şu doğrudur: bütün rejimler, bütün kendini yeniden inşâ eden rejimler, kadınlara bir çerçeve çizer. Kemalist rejim de bir çerçeve çizmiştir: Türk, vatandaş, anne çerçevesi çizmiştir. Bütün rejimler çizer. Ama burada bütün bu dönüşümleri nasıl analiz edeceğimizle ilgilenmemiz lazım. KŞKMİ'den arkadaşlar müftülük yasasında, farklı inançlar ve ateistlerin varlığını öne sürerek, "Bizi bölmeyin" diye açıklama yaptılar. Tümüyle katılıyorum ama erkek egemenliği bir başladığında yayılan bir şey. Yani aile kurumu dediğimiz şey sadece sünî, hanefî, şafii kadınları baskı altına alacak bir sistem olarak inşa olmayacak. Bütün erkekler sünîsiyle, alevisiyle, ateistiyle, sosyalistiyle yarar sağlayacağı için, erkeklerin güçlü olduğu bir aile formundan yola çıkarak iş yapacaklar. Kadınları öldüren erkekler dindardır diye bir şey yok. Kadınları öldüren erkekler laik diye de bir şey yok. Erkekler kadınları boşanmak istediklerinde daha fazla şiddet uyguluyorlar ve öldürüyorlar. İşte en son Yiğitcan çocuk öldürüldü ya, hiç bilmiyoruz yani adam kime oy vermiş, kadın kime oy vermiş.

Erkeklerin egemenliğini güçlendiren aile yapısı, aile inşâ sürecinin kendisi her türlü dînî referanstan, toplumsal inşa bağlamında azade olmalı. İsteyen kendini ona göre inşâ eder. Herkes kendi özel alanında ilişkisini kendi uygun gördüğü şekilde inşâ eder kuşkusuz ama bunun toplumsal hukukun çerçevesinden çıkarılması gerekir. Müftülük nikahı başta olmak üzere, bu dînî referansın toplumsal hukukun içerisine sokulmasının böyle bir tehlikesi var. Müftü nikahını öne sürecekler. Yazışmalardan hatırlarsınız. Ben müftülük nikahında kararlı olduklarını düşünüyordum. O süreçte benim fikrim "diğer maddeler değişebilir, müftülük nikahından devam edecekler çünkü uzunca bir süredir dînî referanslara dayalı bir biçimde kendi aile formlarını ifade ediyorlar" şeklindeydi. Yanılmamışım maalesef.

Yeni Türkiye'de Kadın Davaları

-23 KASIM 2017-

“

Karşımızda kadın düşmanı bir devlet mekanizması ve siyasi iktidar var ve bu durum her gün biraz daha kuşatıcı bir hal alıyor.

”

Konuşmacılar:

Diren Cevahir Şen, Naciye Ertaş, Işın Mordeniz

Moderatör:

Hatice Kübra Şamiloğlu

Diren Cevahir Şen

Kadın cinayeti kavramı terminolojiye kadın hakları aktivistlerin, feminist aktivistlerin, feminist mücadelenin getirdiği bir kavram. Bugün gelinen noktada ana akım medya tarafından dahi sahiplenilip kullanılıyor, mesela "Mersin'de kadın cinayeti" diye haber yapıyor. Çünkü kadın cinayetleri bir cinse yönelik; bir cinsin cinayetle ortadan kaldırılmasına, yaşamının sonlanmasına neden olan bir cinayet türü. Buna cinayet veya eski kanuni tanımıyla adam öldürme denmemesinin sebebi burada yatıyor. Bir erkek şiddeti var, şiddetin faili erkek, şiddetin mağduru -mağdur kelimesini kullanmak istemiyorum ama teknik diliyle söylersem- kadın. Şiddet maalesef genel olarak bu ülkede ölümle sonuçlanıyor ve istatistiksel olarak her gün üç kadın öldürülüyor. Yakın bir tarihe kadar üç kadındı, bugün bu sayı artmış olabilir.

Erkek şiddeti çok sistematik, manipülatif, tarih boyunca var ve her geçen gün biraz daha artıyor. Bunun tabii ki siyasi iktidarın, devletin, hükümetin, iktidar partisinin hatta filanca il ilçe teşkilatı başkanının dahi söylediği laflarla teşvik edilmesi söz konusu.

Kadın düşmanı bir devlet mekanizması, kadın düşmanı bir siyasi iktidar var ve her gün bu durum biraz daha kuşatıcı bir hal alıyor. Sınıfsal, kimliksel, yaş olarak hangi kadın olursa olsun her kadının bedenine yönelmiş ve bunu kendi ağzıyla da deklare eden bir şiddet biçimi görüyoruz. Mecliste de karşımıza çıkıyor. Mesela Nursel Aydoğan'a, "bir kadın olarak sus" diyor Bülent Arınç. Ya da yine HDP sıralarında oturan başka bir kadına "ne edepsiz kadınmışsın sen" diyebiliyor. O milletvekilinin kim olduğundan bağımsız, kadın olması yeterli.

Her seferinde psikolojik şiddet, fiziksel şiddetten önce başlar. Durup dururken sessiz sedasız bir ortamda çat diye bir adam kadını vurmaz ya da üzerine ütü basmaz, sigara söndürmez, demirle dövmez, bunlar önce duygusal şiddetle, aşağılama ile başlayan süreçler. Heyetlere bunu anlatmaya çalıştığımızda sürecinizin kanunda bir tanımı yok diyor. Duygusal şiddete maruz bırakmıştır kocası diyoruz, duygusal şiddetin heyetin kafasında bir tanımı yok. Çünkü

heyet de erkek egemen bir heyet. Psikolojik şiddetten sözlü şiddetten bahsediyoruz, "Hakaret mi demek istiyorsunuz?" diyor. Sadece kanuni tanımla, son derece yetersiz, erkek egemen ve kadın düşmanı bir ceza kanununun sınırıyla bakıyor.

Naciye Ertuş

Ataerkil bir sistemde, ataerkil bir dünyada yaşıyoruz. Eğer bir devlet yapısından bahsediyorsak şundan çok rahat bahsedebiliriz, başımızda birtakım erkekler var ve bu erkekler topyekûn kadınlar üzerinde de hak sahibi. Kadınların bedenleri üzerinden politikalar geliştiriyorlar. Bunlardan en belirginini -ben aynı zamanda sağlıkçı da olduğum için değinmek istedim- nüfus politikaları. Mesela bir savaş çıkıyor, erkekler savaşa gidiyor ve birden gebelikten korunma yöntemleri ortadan kaldırılıyor. Kadınlara doğurun mesajı veriliyor. Ücretsiz korunma yöntemleri varken bunlar hızla toplatılıyor ve insanlar doğum kontrol yöntemlerine ulaşamıyor. Bunun devletin kadın bedenini istismarı olduğunu düşünüyorum. Size zorla doğurtan bir sistem var. Çocuk istemeseniz de size doğurtuyor. Çok yakın zamanda bundan beş altı yıl öncesine gittiğimizde yasal kürtaj süresini 6 haftaya indirmeye çalıştılar. Bu süreyi 6 haftaya indirmenin kadınların bedenine yönelmiş bir işkence olduğunu düşünüyorum. Kimseye zorla doğum yaptırtamazsınız, kadınlar diledikleri sayıda, diledikleri yöntemle doğum yapabilmeliler. Baktığımızda tüm mes-

lek örgütlerinin, sendikaların, odaların, "baş"ında bir erkek yönetici, yardımcılar da erkekler. Bu duruma karşı bu tür örgütlerde eş başkanlık ve kadın sekreterliği gibi pozisyonlar oluştu. Ama maalesef bu örgütlerin kadın kurultaylarında erkek yöneticiler geliyorlar ve çıkıp mikrofonu alıp bir kadın kurultayının açılışını yapıyorlar. Olmaları gereken yerlerde erkekler hakkımızda söz sahibi.

Amargi Kadın Kooperatifi üyesiydim. Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu diye bir platform oluşturmuştuk. Daha çok cinsel şiddet davalarını takip ettim o süreçte. Aynı zamanda STK'mızın da var olduğu eş zamanlı Kadın Cinayetlerine İsyandayız diye bir grup oluşmuştu. O kadar çok kadın cinayeti vardı ve bir şey yapılamıyordu ki birden bir gün hızla bu konular ve haberler paylaşılmaya başlandı mail gruplarında ve hızlıca o grup oluşturuldu. Var olabildiğim kadar var olabildim. Feministler olarak kadın cinayetlerini takip etmeye başladık. Bu arada devam eden Sevim Zarif, Ayşe Yılbaş davaları vardı. Bunlar devam ederken ve kürtaj yasası gündeme gelmişken hayatımızı değiştiren başka bir gündem oluştu. "Kesik baş cinayeti" Nevin Yıldırım davası başladı; medyaya böyle yansıtılmıştı. Ölen kadınların davalarını takip eden feministler olarak başka bir yaklaşımla hayatta kalmayı başarabilmiş kadınların davalarını takip etmeye başladık Nevin'le birlikte.

Nevin algılarımızı başka türlü açtı. İnanılmaz güçlü, hala haberlerini alıyoruz hapishaneden, hala dayanışıyoruz, her türlü dayanışmaya çalışıyoruz. Arkadaşımız Hasbiye ile, sürekli mektuplaşıyorlar ve mektuplarını forumlarımızda da konuşuyoruz. Nevin'le dayanışmamız devam ediyor. Bununla birlikte Yasemin'in, Hasret'in davası gibi bir çok dava. Hayatta kalmayı başarabilmek bir mucize ve bunlar yeni şeyler değil. Nevin'den önce de kadınlar kendilerine şiddet uygulayan erkekleri öldürüyordu.

Ayrıca altını çizerek devam etmek istiyorum, kadına yönelik şiddet demiyoruz artık, kadına yönelik erkek şiddeti diyoruz. Çünkü kadına yönelik şiddet dediğimizde ucu açık ama kadına yönelik erkek şiddeti dediğimizde faili de işaret etmiş oluyoruz, cinayeti işleyenin öznesini işaret etmiş oluyoruz.

Nevin "canavarca hisle öldürmek suçu" sebebiyle ağır müebbet cezası aldı. Bence bu davanın sonucu, ataerkil sistemin mahkemelelerinin yüz karası. Bir kadın yıllarca, bir erkek tarafından sistematik bir tecavüze uğruyor, hamile kalıyor, bu süreçte adamı öldürüyor ve kürtaj olmak istediğini belirttiği halde doğurmak zorunda kalıyor. Çoklu erkek şiddeti var diyebiliriz Nevin davasında. Mahkeme heyeti kadının kürtajı için karar alıncaya kadar cenin büyüyor ve kürtaj süresini çoktan aştığı için Nevin'i doğurmaya zorluyorlar. Bu ayrı bir şiddet biçimi. İstemediğiniz bir canlıyı dünyaya getiriyorsunuz, size doğum yaptırtılıyor.

Siyasi partilerin birçoğunda artık kadın meclisleri oluşturuluyor, kadın dayanışması bu şekilde örülebiliyor. Bu karma örgütlerin içerisinde erkek yöneticilerden gelen taciz haberlerini alıyoruz, bunların birçoğu ifşa edilebiliyor, bir kısmı edilemiyor ve çoğu kadın bu karma örgütlerden ayrılmak zorunda kalıyor. Kadınlar dava açmak isterse yanlarında oluyoruz. Biz burada da kadınlarla birlikte hareket etmeyi önemsiyoruz. Aynı zamanda son birkaç yıldır üniversiteli kadınlar çok güzel teşhirler yapmaya başladılar. Kendilerini taciz eden erkekleri teşhir ediyorlar. Ceza almayı, üniversiteden atılmayı, yargılanmayı göze alarak kedilerini taciz eden hocaların kapılarına mor boyalar atarak, isimlerini yazarak, videolarını çekerek teşhir ediyorlar. Böyle dayanışmalar çıkıyor son yıllarda, benim öğrencilik yıllarımda böyle şeyler yoktu. Yeni dayanışmalarla feminist hareketin bir şekilde kadınlara ulaştığını, bu dayanışmayı ördüğünü de görüyoruz. 8 Mart'ı, 25 Kasım'ı örgütlemek de önemli. Bu günlerde ne kadar örgütlü ne kadar kalabalık olursak sesimiz o kadar yüksek çıkacaktır. Bu arada oralarda da şöyle mücadeleler veriyoruz, "benim erkek arkadaşım öyle değil, o da gelsin" ya da "ben sizin bildiğiniz erkeklerden değilim". Böyle bir dünyada senede 2 günü örgütlemeye çalıştığımız, kadınların toplu halde yapmaya çalıştığı bir şey var orada bile erkeklerin müdahalesine maruz kalıyoruz, taciz ediliyoruz. Yapacak çok şeyimiz var; mücadelemizi hem davalarda hem de sokaklarda sürdürüyoruz.

Işın Didem Mordeniz

Klasik bir şey öğretiliyor kadına şiddet gösteren ve iyi hal talep eden erkeklere; iyi giyin, aldattı de, fuhuş yaptı de, bunları söylerken sakın dur, pişmanım de vs. Böyle bir hal içerisine sokuyor avukatlar ve bu sistemin kendisi. Muhtemelen cezaevinde de "böyle dedim az ceza aldım, ben de aynı durumdaydım şöyle yaptım" diye tavsiyelerde bulunuluyor. Hep klasik savunma görüyoruz, 3-5 şey değişiyor ama temel savunmayı erkeklerde hep aynı olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu tip durumlarda bunlara bakılarak iyi hal indirimi yapılmasını istemiyoruz. Bunlara bakamazsın, bir kadını vahşice öldürmüş bir adam senin karşına kravatla çıktı diye indirim yapamazsın ya da yargılama süresince ceza evinde iyi durdu diye indirim yapamazsın diyoruz. Çok yakın bir zamanda KADAV olarak takip ettiğimiz Türkiye'li bir kadın dosyasında kadın; sığınma evine gitmiş adam bulmuş, eve çıkmış adam bulmuş, nereye giderse git-sin bulmuş, arada eve getirmeyi başarmış bir şekilde kadın tekrar kaçmış o şiddete dayanamayıp. Kadın çocuklarını bırakıp kaçıyor ve pratikte anne olanınız var mı bilmiyorum ama annelerin çocuklarını bırakıp gitmesi hakikaten çok esaslı bir hareket. Kadın çocuklarını bırakıp gidiyor, adam her yerde bulmuş. En son bir kız arkadaşıyla yaşadığı mekânda, evin kapısının önünde kadını katletmiş, kırk küsur kere bıçaklayarak.

Mahkeme salonuna gittik, ilk savunmamızı yapacağız, ilk celsede hâkim ısrarla "tamam avukat hanım onların hepsi dosyada var zaten, onları anlatma" diyor. Ben sana ne anlatacağım? Fizandan delil mi getireyim, dosyadaki delili tartışacağım seninle, ne anlatabilirim? İsrarla böyle davrandı hâkim. Son celseye gittik karşı tarafın avukatını saatlerce dinledi, hiç bölmedi, o da dosyayı anlatıyor normal olarak zaten dosyayı tartışıyoruz. Onların hepsini zapta geçirdi. O kadar kötü bir histi ki bizim için. Birden fazla kadın avukat gittik, biz asla konuşturmayan karşı tarafa da geniş savunma hakkı veren erkek bir heyetle karşılaştık. Henüz yargılama sonuçlanmadığı için bir şey diyemeyeceğim ama karşı tarafın tüm taleplerini kabul etti. Çok korkunç taleplerini kabul etti mesela "kadın hangi otellerde kaldıysa yazı yazılsın başka adamlar var mıymış çünkü bu kadın fuhuş yapıyor" diyor. Hâkim gerçekten bu talebi de değerlendirdi

sonra o otellerin içinden çıkamayacağına karar verdi. "Cinsel yolla bulaşan hastalık var mıymış, doktordan talep edelim" dedi, cinsel yolla bulaşan hastalık için otopsi raporu talep etti. Ortada fuhuş yokken adamın uydurduğu şeyler olduğunu ve hâkimin de belki bir delil toplar bir yerlerden ben buna bir indirim yaparım mantığıyla hareket ettiğini düşünüyorum kişisel olarak.

6284 sayılı yasayı daha önceki oturumlarda konuşmuşsunuzdur. Kadınların kendilerini koruma talebi diyebildikleri Türkiye'de geçen İstanbul Sözleşmesi'nden referans alan bir kanun. Uzaklaştırma kararı, silahına el kondu, evime giremeyecek artık dediğimiz kararların referansı burası. Bu aslında Türkiye'de bulunan tüm kadınları; mülteci, geçici koruma, vatandaş diye ayırmadan kapsıyor. Türkiyeli kadınlar da çok ciddi sıkıntıları olmakla birlikte bu kanuna başvuruyorlar, adamlar dinlemiyor yine de müdahale ediyor. Polise gidiyorlar, diyorlar ki uzaklaştırması vardı yine de geldi. Polis hiçbir şey yapmıyor. En başta koruma için gidiyor kadın, polis kocasını çağırıyor, barıştırıyor. Ne gerek var ya diyor polis, "neden aranız bozulsun sen bugün evine git" diyor. Birçok cinayetten önce son zamanlarda yaşanan mevzu bir önceki evrede koruma talep ettiği halde koruma verilmemesiydi. Devlet stratejisini değiştirdi bu konuda, zaten koruma talep ettiğinde verdiği de bir şey yapmadığı için artık

banko veriyor. Kocasına karşı koruma kararı vardı diye belki kulağınıza çalınmıştır. Bunu yoksul bir kadının yapabilmesinin, avukat ile birlikte, hukuki destekle birlikte yapabilmesinin imkânı var. İstanbul barosunun adli yardım bürosu var, gidiyorsun normalde belirli belgeler istiyorlar ama şiddetse mevzu bahis koruma talep ediyorsan hiçbir şekilde belge istemiyorlar. Derhal harekete geçiyor, sana bir koruma kararı çıkartıyorlar.

Gelelim Suriyeli kadınlara. Normalde adli yerlerin hizmetinden Suriyeli kadınlar da faydalanabiliyor hukuken ama teknik olarak faydalanamıyorlar. Çünkü adli yardım bürolarındaki hiçbir hukukunun Arapçası yok, bürolarda tercüman bulundurulmuyor, dertlerini anlatamıyorlar dolayısıyla bu hizmetten faydalanamıyorlar. En temelde zaten haklarını bilmiyorlar ama hasbelkader bir şekilde hakkını adli yardım varmış diye arayacak kişi de zaten gidip avukata derdini anlatamıyor. Dolayısıyla özüksüz bir noktaya geliyor. Biz KADAV olarak böyle başvurular geldiğinde adli yardımı kendimiz alıyoruz, durumu izah ediyoruz, gerekirse tercüman hizmetine ihtiyacınız varsa biz tercüman da gönderelim diyoruz. Daha sonra avukat atandığında o avukatı arıyoruz, size gelecek danışan Türkçe bilmiyor eğer yardımımızı isterseniz muhakkak arayın biz yardımcı olalım diyoruz. Dolayısıyla haklarını bilmemekten ve dil, tercüme problemlerinden dolayı bundan faydalanamıyorlar. Gözlemliyorsunuzdur Suriyelilerin en temel problemi erken evlendirme, zorla evlendirme. Çok küçük yaştaki çocuklar gebe bir şekilde kurumumuza başvuruyor ne yapacağımızı da bilemiyoruz. Türk hukukuna göre 15 yaş altı gebelik her koşulda istismardır, her koşulda suçtur. Ama somut olarak bir gerçek var Suriyeli küçük kızlar evlendiriliyor, hamile kalıyor. Buna özüm bulmamız gerekiyor. Bir yandan biz kocalarımızı şikâyet etmek istemiyoruz, evin ekmek kapısı diyorlar. Tartışabileceğimiz bir keşmekeşin içerisindeyiz.

15 yaşında 2. doğum biraz fazla. Bunu konuşmak gerekiyor, gerçeklik bu. Biz o kadınlara tamamen ulaşana kadar -ki yıllar sürecektir- bu gerçeklikle hep temas edeceğiz. 15 yaşındaki kız çocukları hamile olarak 16 yaşındaki kız çocukları ellerinde bebeklerle gelecekler. İçinde buldukları durum çok vahim çünkü kamplara gönderiliyorlar, kamplar yalnız kadınlar için korkunç yerler, şiddetin

en çok uygulandığı yerler. Tuvalete giderken tecavüze uğrayan kadınlar var. Kamplar karma ama karma kampın içinde yalnız kadınlar bölümü var. Tüm erkekler orada kadınların yalnız ve savunmasız olduğunu biliyor. Korkunç bir şeyle karşı karşıya kalıyorlar o yüzden kampta kaldıklarında bile anne babalar çocuk azıcık yetişkinlik belirtisi gösterebilirsin aman evlendireyim diyor. Yani birden fazla kez tecavüz mağduru olacağına bir adamın düzenli tecavüzüne uğrasın. Basın da buna hizmet ediyor, hep Suriyeli kadınlar Antep'te fahişelik yapıyor, Kilis'te para karşılığı bilmem ne dediği için muhtemelen Suriyelilerde bir an önce evlendirelim eğer evlendirmezsek çocuğumuz fuhuş batağına düşecek düşüncesindedirler. Hiç iyi tarafları ya da neler yapabileceğimiz konuşmuyoruz medyada diğer alanlarda olduğu gibi Suriyelilerde de tablo bu.

Yalnız kadın ve LGBTİ bireye hiçbir şekilde sosyal yardım yapılmıyor. Sen ancak kurumsal bir kimlikle gittiğinde ben bir aileyim yardıma ihtiyacım var dediğinde yardım alabiliyorsun, o da zaten çok düşük bir yardımdır. Sağlık konusunda da normalde bizim aradığımız bir hat var Türkiyeliler olarak, o hat Türkçe, başka bir dil seçeneği yok. Bunun üzerine 157 diye bir hat açmış devlet. Onda gittiğın yerde tercüme hizmetinden faydalanmak istiyorum diyorsun sağlık görevlisi ile o senin hizmetini görüyor. Ama sağlık görevlilerinin zaten Suriyelisin diye seni ötekileştirdiği yetmiyormuş gibi ben tercüman hizmeti kullanmak istemiyorum diyorlarmış. Hukuken başka bir sıkıntısı olmayan yetişkin bir Suriyeli kadın hukuki yardım edip doktora görünüp sağlık hizmeti alıncaya kadar, o süreci geçirene kadar yasal kürtaj süresi bitmiş oluyor ve merdiven altı kliniklere o kadınları itmiş oluyoruz.

Son olarak biz KADAV olarak son zamanlarda yoğun bir şekilde kadın, mülteci, LGBTİ çalışıyoruz. Naciye de çok emek veriyor. 2 ofisimiz var biri Taksim'de, biri Sefaköy'de 3 saha çalışmamız var; Taksim, Sefaköy, Şişli. Sizin temas ettiğın kadınlar olursa herhangi hukuki veya psiko sosyal desteğe ihtiyac duyulduğunda yönlendirebilirsiniz, aklınızda bulunsun, tercümanımız var tabii önceden görüşmemiz gerekir ama KADAV'a ulaşabilirsiniz.

Başörtüsü Tartışmalarına Kadınların Çalışma Hayatından Bakmak: Başörtülü Satış Elemanları

-9 ARALIK 2017-

“

Neden başörtüsü hikayesi hep üniversitelerde okuyan veya başka kamu kuruluşlarında çalışan ve dışlanan kadınlar üzerinden yazıldı?

”

Konuşmacılar:

Feyda Sayan Cengiz

Moderatör:

Alev Erkilet

Feyda Sayan Cengiz

Birkaç soru ile başlayalım. Neden üniversite mezunu olmayan başörtülü kadınları konu aldık? Neden alt-orta sınıf? Bunu anlamak için o dönem başörtüsü meselesinin hangi bağlamda tartışıldığına bir bakalım. Benim temel çalışma alanım toplumsal cinsiyet ve kadın meselesi. Başörtüsü literatürünü aslında bu yüzden okumuştum daha önce.

Evela modernleşme paradigması içerisinde bakanlar var. Yani modernleşme ilerledikçe din kamusal alandan çekilecektir diyenler. Bunlar başörtüsünü modernleşmemenin bir sembolü olarak görüyor. Doksanlarda çok aşına olduğumuz bir bakış açısı bu. Burada modernleşme genelde batı odaklı ele alınıyor. Popüler tartışma içerisinde kendine sıkça yer bulabilen bir bakış açısıydı bu. Öbür taraftan doksanlarla birlikte başka bir bakış açısı ortaya çıkmaya başladı. Alternatif modernlik veya batı dışı bir modernlik şeklinde isimlendirebiliriz. Burada tabii ki modernleşme paradigmasına karşı çıkan bir bakış açısı var. Burada başörtüsü kamusal alanda bir kimlik belirten ve toplumun bir farklılığını ortaya koyan olarak değerlendiriliyor. Bu anlamda o dönemde yazılan özellikle Nilüfer Göle'nin "Modern Mahrem" isimli kitabı çok etkili oldu. Göle'nin başörtüsü ile ilgili açmış olduğu o bakış açısı ile beraber sonra birçok şey yazılıp çizildi. Göle'nin temel olarak başörtüsü üzerine söylediği şeylerden bir tanesi; başörtüsünün kamusal alanda bir farklılık olarak görüldüğü ve kimliğini göstermeyi dert edinerek takılan bir şey olduğuydu. Bu bakış açısı elbette modernleşme teorisine meydan

okuyor. Fakat bu alanın içerisine girdikçe burasının bazı sınırlılıklarının olduğunu gördüm.

Bu noktada aslında bir dert edinerek ilerledim. Bu silsiledeki çalışmaların çoğu saha araştırmalarına dayanıyordu, fakat örneklemlemlerinde hep orta sınıf ya da üniversite öğrencisi, aktivist kadın figürleri vardı. Bu benim dikkatimi çekti. Orada eğitim açısından veya sınıfsal açıdan daha dezavantajlı kadınları görmediğimizi düşündüm. Neden güvencesiz işlerde çalışan başörtülü kadınları hiç gömüyoruz buralarda? Neden bu hikaye hep üniversitelerde okuyan veya başka kamu kuruluşlarında çalışan ve dışlanan kadınlar üzerinden yazıldı? Mesela özel sektörde güvencesiz bir işte çalışan bir başörtülünün hikayesini biz hiç görmedik bu literatürde.

Sahada 5 farklı şehri (İstanbul, Ankara, Kayseri, Denizli, Gaziantep) dolaştık ve gözlemlerde bulunduk. Niteliksel bir araştırmaydı bu. 13 tane odak grup yaptık. Genelde mülakatları bekar kadınlarla ayrı, evli kadınlarla ayrı yaptık. Katılımcıların tamamına yakını başörtülü satış elemanlarıydı. Derinlemesine mülakatlar yine başörtülü satış elemanları ve işverenlerle yapıldı. Mülakatlara dayanan çalışmalarda sahadakilerin deneyimleri aktarıldığı için burada bir subjektivizme kayma gibi bir durum söz konusu olabiliyor. Bunun tam bir panzehri var mı bilmiyorum ama biraz da bağlama bakmak lazım aslında. Yani satış elemanı olmak nasıl bir şey, satış elemanı ne yapar, nasıl problemlerle karşılaşır gibi sorular sormak lazım. Bunun için – aslında çalışmada en geniş yeri tutan – katılımcı gözlem çalışması yaptık. Katılımcı gözlem çalışması içerisinde her türlü alışveriş ortamına gittik diyebilirim. Mahmutpaşa gibi veya Ankara'da Anafartalar çarşısı gibi pek çok şeyin bir arada bulunabileceği, bütün şehirden insanların aktığı merkezi çarşıları da gezdik. Alışveriş merkezleri, zincir mağazaları, tesettür mağazalarını da. Tek kişinin çalıştığı küçük mahalle dükkanları diyebileceğim yerler vardı bir de.

Sahada en çok dikkat çeken şey, o dönemlerde alışveriş merkezlerinin çok büyük bir oranda başörtülülere kapalı olmasıydı. Bir alışveriş merkezi müdürüne bunu sorduğumda sorumu garipsediğini gördüm. Yani ona göre başörtülünün alışveriş merkezine satış elemanı olarak alınmaması gayet normaldi. Diğer taraftan zincir

tesettür mağazalarına baktığımda başı açık çalışan bulamıyordum ve onlar da bu durumu dünyanın en doğal şeyiymiş gibi aktarıyorlardı. Diğer bir savunma şekli ise "zaten onlar burada çalışmak istemez ki" veya "burada rahat edemez" gibi söylemlerdi. Sanki farklı olanın inisiyatifinde oluşan bir durummuş gibi yansıtılıyordu. Oysaki insanların işe ihtiyacı vardı ve bazıları kıyafetlerinden dolayı baştan elenmiş oluyordu. Onun dışında burada hiyerarşik bir durum da var. Alışveriş merkezinde çalışmak şartlar açısından, saatler ve sigortalılık bakımından diğer satış işlerine göre görece daha iyi denilebilir. Dolayısıyla bu durumda başörtülüler ucuzun da ucuzu bir iş gücü haline gelmiş oluyor.

Başörtüsünün müzakere edilebilirliği de bana çok ilginç gelmişti mesela. O dönemin bağlamını düşündüğümüzde başörtülü kadın kamu kurumlarına hiçbir şekilde giremiyor. Buralara girebilmek için başını açmayı göze alan da var. Denizli'de çocukluğundan beri polis olmak isteyen 20 yaşlarında bir genç kadın vardı. "Polis olmak için başörtüsünü çıkarmayı düşündün mü hiç?" diye sordum. "Polis sınavına girmek için de başını açmak gerekiyor ve ben açtım" dedi. Hatta bir güvenlik şirketi mülakatı için de başını açmıştı. Ama daha sonra özel güvenlik olmak hoşuna gitmemiş. O da başını tekrar örtmüş ve bir tekstil mağazasında çalışmaya başlamış.

Öbür taraftan başörtüsünün güvencesiz ve kaygan iş zeminini içerisinde bir güvence sağladığı gibi anlatılarla da karşılaştık. Kayseri’de yaşayan ve boşanmış olan bir kadının hikayesi çalışmam ile ilgili birçok şeyi barındırıyor içerisinde. Hayatında hiç çalışmamış ve bakması gereken annesi ve çocuğu var. Herhangi bir eğitimi de yok. O dönemde Kayseri’de bir iş bulması gerekiyor. Garsonluk gibi kısa süreli işlere giriyor, bu süreçte taciz gibi problemlerle karşılaşılıyor. Boşandığı zaman ve bu işlerde çalıştığı zaman başörtülü değil. Bir ara kendine daha güvenli bir iş bulduğunu düşünüyor. Bir mağazanın temizliğini yapmaya başlıyor ve daha sonra onu orada satış elemanı yapıyorlar. Kendisi bunu çok büyük bir olay olarak anlatıyor:

"Maaşımı arttırdılar, sigortamı yaptırdılar, satış elemanı yaptılar, bana hiçbir zaman işçiymişim gibi hissettirmediler. Başımı örttüğümünden beri müşteriler ile daha rahat iletişime geçebiliyorum. Başörtülü değilken evli çiftler geldiklerinde farklı izlenimler olabiliyordu, ama şimdi daha rahat. Müşteriler artık akraba gibi oldu."

Alev Erkilet

Doksanlarda üniversitelere alınmayan başörtülü kadınları ayrı bir sınıf olarak değerlendirmek tam olarak doğru değil bence. Çünkü bu kadınlar şehirlere gelmiş olsalar da genelde işçi veya köylü ailelerin çocuklarıydı. Aslında onların hikayelerine baktığınızda bahsettiğiniz bu satış sektöründeki kadınların hikayeleri ile çok örtüşen yanlar görüyoruz. Mesela o dönemde birçok kadın babaları tarafından açılmaya zorlandı. Burada baskı anlamında aynı hikayelerle karşılaşılıyor. Ayrıca birçok kadın üniversiteye giremediği için sınıf düştü bile diyebiliriz. Aslında kadınların başörtüsü aracılığıyla hapsoldükleri geleneksel durumdan çıkma gayreti vardı. Yani baba otoritesinden veya koca otoritesinden ya da oğul otoritesinden kurtulma çabası vardı. Ben bunu ciddi bir özgürleşme eğilimi olarak görüyorum. Yani hocam ben akide sınıfı aşar diyorum kısaca. Beyaz yakalı bir doktor olabileceksen üniversite dışında kalıp yıllar sonra anca bir ilahiyat okuyabiliyor mesela insanlar. Burada sınıfı aşan bir durum var bence.

Mısır İslami hareketleri ile ilgili yapılmış çalışmalarda şöyle bir şey çıkıyor. Genelde kim bu tür toplumsal hareketlere katılır diye

düşünülür? Marjinal olanlar, toplumsal yapı içerisinde kendisine bir yer bulamayacak olanlar bu tip hareketlere daha çok katılır diye düşünülür. Mısır'da yapılan bir araştırmada tam tersi sonuçlar çıkmış. İyi okullarda okuyan, gelecekte mühendis olacak insanlar, mesela Mısır'daki askeri akademi baskınına gerçekleştirip, tutuklanıp, idam edilip, geri kalanlar da hapislerde çürümek durumunda bırakılıyor. O kadın için kendi sınıfsal durumunu aşan bir özgür irade kullanımı aynı zamanda onu özgürleştirmiş oluyor. Oradaki o kişi, o günkü mısır toplumunun orta sınıf standartlarında çok rahat oturabilecekken, başka bir şeyi tercih ediyor. Herhalde her iki hal de aynı zamanda var değil mi? Eş zamanlı olarak işliyor gibi geliyor bana. Yani sınıfsal statü her zaman belirleyici olmuyor. Buraya şuradan geldik: Orta sınıf, öğrenim gören başörtülü İslamcı kadın duruşuyla, Feyda hanımın çalışmasındaki eğitim görmemiş alt orta sınıf kadının durumunu karşılaştırmıştık hani. O yüzden bunun altını çizmek istedim. Evet, bazen sınıf tutumu daha merkezde oluyor, ama başka bir örnekte de o sınıf tutumunu aşan ideolojik tercih daha belirleyici olabiliyor. Ben ikisine de yer ayırmanın, özellikle İslam ve İslami tercihler söz konusu olduğunda daha yol açıcı olabileceğini düşünüyorum.

Türkiye’de Kadın Hareketi’nin Tarihi ve Deneyimler

-18 OCAK 2018-

“

***Feminizmin güzel tarafı şudur,
kurulmuş bir şeyin içine düşmüş gibi
hissedersiniz kendinizi ama sizin
yaptığınız her şey de onu değiştirir,
dolayısıyla siz kurarsınız onu.***

”

Konuşmacılar:

Aksu Bora, Mualla Gülnaz Kavuncu

Moderatör:

Sıla Türköne

Aksu Bora

Türkiye’de bir kadın hareketi var ve tarihi de çok eski, yani 80’lerde başlamadı, çok daha eski. Feminist hareket dediğimiz kadın hareketinin bileşenidir, kadın hareketine rengini vermiş, çerçevesini çizmiştir. Kadın hareketi hep feminizmden etkilendi. Hangi dile tercüme edilirse edilsin, ister siyasi partilerin kadın kolları olsun ister sendikalar olsun, feminizmin dili etkili oldu. Kendi dillerine bunu tercüme ihtiyacı duydular. Esasen kadın hareketinin öncü bileşeninin feminizm olduğu kanaatindeyim. Soldan gelen bir hikaye olduğu için bu, benim için kendime feminist dememin muhtemelen sizin bahsettiğinizden farklı bir zorluğu var. "Feminizm burjuva ideolojisidir" sözüyle yetişmiş olduğum için. Darbeden önce Leninist bir örgütteydim. Dolayısıyla "Burjuva hareketiyle benim bir alakam olamaz" diyerek uzun zaman feminizm ile ilgilenmeme, feminist kadınlarla tanışmama, onlardan çok etkilenmeme rağmen kendime feminist demedim. Ne zaman demeye başladığımla ilgili tam bir zaman veremem ama eylem içinde, eylemlilikte, siz yapıp ederken bir şey oluyorsunuz. Feminizmin okuyarak öğrenilecek bir şey olduğunu düşünmüyorum çünkü feminizm her şeyden önce politik bir hareket.

Feminizmin güzel tarafı şudur: Kurulmuş bir şeyin içine düşmüş gibi hissedersiniz kendinizi ama sizin yaptığınız her şey de onu değiştirir, dolayısıyla siz kurarsınız onu. Ne tarafa gitmek isterseniz, feminizm buna izin veren bir şeydir. Elbette belli sınırları var, kadın erkek eşitliğine inanmayan birisi feminist olamaz tabii; ama farklı yaklaşımlar, renkler, vurgular vardır içinde. Siz birazcık biçimlendirirsiniz. Dolayısıyla Türkiye’de feminist hareketin nereden nereye geldiğini, nasıl dalladığını budaklandığını düşündüğüm zaman, esas olarak bu farklı tercümelemlerle ilişkilendiriyorum. Feminist söz çok etkili bir şey ve tabii ki herkes bulunduğu yerden, kendi dünya görüşüyle, kendi yaşama bakışıyla, insana bakışıyla onu tercüme ediyor, kendi diline tercüme ediyor.

Son 10-15 yılda aslında benim için dönüştürücü yıllar oldu bu olaylar. Daha çok Amargi’yle uğraştım, biliyorsunuzdur. 9 yıl boyunca Amargi diye bir dergi çıkardık. 3 aylık bir dergiydi. Orada bence çok önemli keşiflerde bulunduk. Feminist dilin nasıl kurulması gerektiği, kimlerle nasıl konuşulabileceği, çok dönüştürücü bir süreçti.

Çok farklı kadınlar dergi için birlikte çalıştık. Sonra 2015'te dergiyi bitirdik. Çünkü çok yorulmuştuk. Maddi olarak da çok zor bir iştir dergi çıkarmak, dolayısıyla bir noktada "başkaları yürütsün" diye bıraktık. Sonra bir yayınevi kurduk, şimdi daha çok onunla, yazı-çizi işleriyle uğraşıyorum. Hareketin içindeyim derken çok sokakta değilim. Sokakta olmanın hem ekstra zorlukları ve tehlikeleri olduğu hem de bir şeylerin biriktirilmesi gereken bir dönemdeymişiz gibi hissettiğim için. Kendi durduğum yerden bakarak söylüyorum, feminist hareketin içinde çok fazla direnme, direniş retoriği var ve bir yandan bu çok anlaşılabilir bir şey. Fakat bir yandan da bazen üzerinize gelen bir şeye direnmek uzak doğu sporlarındaki gibi, onun gücünü arttıran bir şey olur. Çünkü güç dengesi çok eşitsiz olduğu için, çarpışma onu güçlendirir. Oysa ki biraz yandan do-laşmak ve kendi yolunuza devam etmeye çalışmak daha verimlidir. Ben biraz öyle hissediyorum. Bu yüzden çok liberal olduğumu söy-lüyorlar. Biraz da Müslümanlarla daha yakın ilişkiler kurduğum için deniyor ama buna inanıyorum. Şimdi biraz keşfetmemiz, biraz bi-riktirmemiz, biraz kurmamız gerekir. Sanki bundan sonra hiçbir şey kurulamayacakmış gibi geliyor, ruh halimiz çok kötü, çok karanlık bir zaman, hep yakınımızdakilerin başına bir şeyler geliyor. Böyle bir süreçte ne kurulabilir diye düşünebilirsiniz ama tam da bu kriz anla-rı ki şimdi çok ciddi bir politik krizin içindeyiz, aynı zamanda kuruluş zamanlarıdır, feminizm için de böyledir bence.

Mualla Gülnaz Kavuncu

80 öncesinde üniversitede bir hareketlilik yaşadık. Bütün o hareketlilikten sonra 12 Eylül gelince pasifleştik. Erkeklerle hapis-ten çıktuktan sonra bütün tartışmalarına, sohbetlerine, okumalarına devam etti. Biz kadınlar kendimizi birden bire her şeyden el etek çektik. Onlara hizmet eden, çocuk büyüten, ev hanımı pozisyonun-da kaldık ve bunu ister istemez sorgulamaya başladık. Aynı anda soldan gelen bir feminist hareket vardı. Kendi yaşantımızı sorgular-ken onları okumaya başladık ve tabii ki ortaklıklar bulduk. Daha çok o ilk yayınlar, Aksu'nun dediği gibi, bilinç yükseltme şeklinde olduğu için kadının rolüydü, kendini arayıştı falan, kendimizi bulduğumuz şeylerdi. Tabii bunları yavaş yavaş gündeme getirmeye başladığı-nızda, aranızda konuşup paylaşmaya başladığınızda, bazen eşlerle, eşlerin aileleriyle, kendi ailelerimizle konuşmaya, tartışmaya başla-dığımızda karşımıza gelenek, din, "Allah böyle yaratmış" gibi şeylerle karşılaştık. Gelenek dediğimiz, din dediğimiz şey gerçekten böyle mi? İslam kadına nasıl bakıyor? Bizimki böyle arayışlarla başlayan bir şeydi.

Üst üste bir sürü yazı okuyorsun kadınlar vazodur, çiçektir, şudur budur, onlar bizim annelerimiz, en değerli varlıklarımızdır gibi. Artık bardağı taşıran bir damla olmuştu Ali Bulaç'ın "femi-nist bayanların kısa aklı" diye yazdığı yazı. Bu arada tabii feminist kadınları da okuyordum ve seviyordum. Şirin Tekeli, çeviri bir kaç yayın vb. Kendimi buluyordum bunları okudukça. "Feminist bayan-ların kısa aklı" deyip, saçı uzun aklı kısa söylemiyle feminizme yük-leniyor görünse de aslında bütün kadınları aşağılıyordu Ali Bulaç. Son derece isyan ettirici bir yazıydı. O zaman çok iyi hatırlıyorum okulda oda arkadaşımın ben -araştırma görevlisiydim o zamanlar-o yazıyı okuduk sinirlendik. "Hadi şu adama cevap döşenelim" diye ikimiz ayrı ayrı harıl harıl yazdık. Gazetede çalışan bir arkadaşımız vardı ona verdik. Aradan tabii çok zaman geçti. Ali Bulaç'ın yazısı Mart'ta yayınlanmış, bizim cevap yazılarımız ancak Eylül'de yayın-landı. Kaybetmişler, geri bulmuşlar bir şeyler olmuş. Biz bunu hiç ummuyorduk. İki tane kadın sinirlenmiş, bir şeyler yazmış filan, öyle algılanır diye düşündük. Ama öyle bir tesiri oldu ki, hani suya taş atılır dalga dalga yayılır, onun gibi o yazıların arkasından aylar sü-ren müthiş bir tartışma başladı. Başka kadınlardan destek yazıları

aldı ve erkeklerden "bunlar nereden çıktı, kim bunlar, ajan mı?" fln gibi tepkiler geliyordu.

Bütün bu tartışmaların arkasından Nokta dergisi bizi "Türbanlı feministler" diye kapak yaptı. Bu tartışmalar Feminist arkadaşların da ilgisini çektiği için bizi bir şekilde bir araya getirdi. Onların Ankara'da perşembe grubu vardı. Ben onların toplantılarına katılıyordum. Tabii sonra bizim bir araya gelmelerimiz, Müslüman kadın hareketiyle feminizmin ortaklaşmaları, ayrılmaları biraz da Türkiye'deki siyasi atmosfere paralel olarak giden bir şey diye düşünüyorum. Aslında "Sizin kuşak için daha zor bir araya gelmek" dedi Aksu ama ben bizim için daha da zor olduğunu düşünüyorum çünkü 80 öncesi kavgadan çıkmış iki kesim bir araya geliyordu. Bu bir anlamda birbirini öldüren insanların bir araya gelmesiydi. Birbirimizi insan gibi görmediğimiz bir dönemin peşinden bir araya geliyorduk. İlk defa bir sağcıyla tanışıyor onlar biz de ilk defa bir solcuya tanışıyoruz. Çok mu karikatürize ettim bilmiyorum ama ben şunu hatırlıyorum: Bir ev toplantısında benim çocuklarım bağırıp çağırıp koşturuyorlardı. Solcu arkadaşlardan birisi "Aa onların çocukları da aynı bizimkiler gibymiş" demişti. Yani o kadar yabancı iki dünya bir araya geliyordu.

O zorluk içinde biz başardık bunu çünkü kadın olmanın getirdiği, ortak kadınlık deneyimlerinin getirdiği bir şey vardı. O dönemin erkekleri asla böyle bir şey yapamazlar diye düşünüyorum ve bence bu büyük bir şeydi. Şimdi daha kolay, hem siz iç içe gibisiniz, kavgaya yok. Ama tabii son dönemde AKP iktidarında bu tekrar imkansızlaştı. Çünkü başörtülü Müslüman kadın AKP ile iç içe, iktidarda gibi algılanıyor. Aksu'nun da dediği gibi iktidara olan nefret iki kesimin kadınlarının da arasını açıyor. Fakat bütün bunların ötesinde bizim bütün kadınlar olarak ortak sorunlarımız hala var. Biz burada İslam'ın erkek egemen algılarına karşı mücadele ediyoruz. Başka kadınlar kendi mücadelelerini veriyor. Yine zaman zaman tüm kadınlar olarak bir araya gelme bilincini kaybetmememiz gerektiğini düşünüyorum.